
THE ALBANIAN IMPERFECT AND ITS TRANSLATION EQUIVALENTS IN ENGLISH

Blerta Demiri

State University of Tetovo - Tetovo, Republic of Macedonia

blerta.ilazi@hotmail.com blerta.demiri@unite.edu.mk

Arta Bekteshi

State University of Tetovo - Tetovo, Republic of Macedonia

artatika@hotmail.com

Abstract: Perceiving and analyzing translation equivalents of the Albanian Imperfect through the analyzed corpus, in order to understand which English verb tenses and constructions correspond to this grammatical tense was the target of this work, which we believe will be a great contribution to Albanian speakers who learn English as a foreign language.

The imperfect in Albanian is characterized by the imperfective aspect, and it can be used with or without the particle *po* in order to express an ongoing, repeated, or habitual action. Nonetheless, in English it is not represented by a single tense. The Past Progressive indicates ongoing actions, *would* and *used to* are used for habits and repetition, while the Past Simple Tense has different implications for the one-time, habitual, or completed nature of the event, i.e. its interpretation depends whether the verb phrase is an activity or an accomplishment. Hence, the English Past Simple Tense is translated by the Albanian Imperfect or Aorist. This fact crucially affects the learning task of Albanian native speakers acquiring English.

The distinction between the perfective and the imperfective in Albanian may be illustrated by means of the two sentences (a) (*Mbrëmë*) *Lexoi poezi para se të flejë*, and (b) (*Zakonisht*) *Lexonte poezi para se të flejë*. Although each of these can be represented to English by the Past Simple, as (a) *He read a poem before bed (last night)*, and (b) *He (habitually) read a poem before bed*, the use of perfective in (a) carries with it the positive implication that the action of reading was completed. But (b) merely tells us that the speaker did something repeatedly. Thus, in Albanian there are two different grammatical tenses, one used to describe actions viewed as a complete whole (a) and another one to describe actions in progress (b), whereas in English the presence of adverbials is necessary, for the same tense indicates finished or repeated actions in the past.

Contrastive analysis in this paper is performed by the similarities and differences that exist between the Albanian Imperfect and some of the verb tenses in English, which are reviewed and analyzed through examples of the works of famous authors and their translations only to reveal that different English verb tenses and constructions correspond to the Albanian Imperfect. This is due to the fact that verb tenses in one and the other language do not overlap.

Keywords: imperfect, aorist, past tense, past progressive, would, used to, contrastive analysis

АЛБАНСКИОТ ИМПЕРФЕКТ И НЕГОВИТЕ ПРЕВОДНИ ЕКВИВАЛЕНТИ ВО АНГЛИСКИОТ ЈАЗИК

Блерта Демири

ДУТ - Тетово, Република Македонија blerta.ilazi@hotmail.com blerta.demiri@unite.edu.mk

Арта Бектеши

ДУТ - Тетово, Република Македонија artatika@hotmail.com

Резиме: Пронаоѓањето и анализирањето на преводните еквиваленти на албанскиот имперфект преку анализираниот корпус со цел да се согледа кои англиски глаголски времиња и конструкции одговараат на ова граматичко време беше цел на оваа студија, за кое веруваме дека ќе биде од голем придонес за албанските говорители кои го изучуваат англискиот како странски јазик.

Имперфектот во албанскиот јазик е карактеризиран од несвршениот аспект и може да се употребува со или без честицата *po*, и означува повторливо дејство во минатото, т.е. дејство во прогрес, додека во англискиот јазик не се преведува само со едно глаголско време. За дејство во прогрес, во англискиот јазик се употребува минатото трајно време, за навика и повторливи дејства се употребуваат *would* и *used to*, додека англиското минато просто време има различни импликации за еднократно, вообичаено или свршено дејство,

односно нејзиното толкување зависи од тоа дали глаголската фраза претставува активност или свршено дејство. Оттука, англиското минато просто време е преведено со албанскиот имперфект или аорист. Овој факт претставува тешкотии кај албанските говорители кои се изучувачи на англискиот јазик.

Разликата помеѓу перфективот и имперфективот во албанскиот јазик може да се илустрира со примерите (а) (*Mbrëmë*) *Lexoi poezi para se të flejë* и (б) (*Zakonisht*) *Lexonte poezi para se të flejë*. Иако секоја од нив може да се преведува со минато просто време во англискиот јазик, како (а) *He read a poem before bed (last night)*, и (б) *He (habitually) read a poem before bed*, сепак првиот пример (а) носи во себе позитивна импликација дека дејството е завршено во одредено време во минатото, додека пример (б) ни кажува дека говорникот имал навика да чита пред спиење. Така, во албанскиот јазик постојат два различни глаголски времиња, каде едното се употребува за свршеност другото за несвршеност, додека во англискиот јазик присуството на адвербијали е неопходно затоа што истото глаголско време се употребува и за завршени и за повторливи дејства.

Контрастивната анализа во оваа студија е изведена преку сличностите и разликите кои постојат меѓу албанскиот имперфект и некои глаголски времиња или форми во англискиот јазик, кои се разгледани и анализирани преку ексцерпирани примери на дела на познати автори и нивните преводи, само да се открие дека различни глаголски времиња и конструкции во англискиот јазик одговараат на албанскиот имперфект. Ова се должи на фактот дека глаголските времиња на еден јазик не се поклопуваат со глаголските времиња на друг јазик.

Клучни зборови: имперфект, аорист, минато просто време, минато трајно време, контрастивна анализа

1. ВОВЕД

Категоријата вид со која категоријата време е суштински поврзана е различна во двата јазика; во албанскиот јазик дејство што било во тек се изразува со имперфект (*koha e pakryer*), додека завршеното дејство се изразува со аорист (*koha e kryer e thjeshtë*), додека англиското минато просто време (*past simple*) не е обележено за вид, тоа може да изразува и дејство што било во тек, односно процес, и завршено дејство. Така, имперфектот во албанскиот јазик освен што се преведува со англиското минато трајно време (*Past Progressive*), *used to*, *would*, и некои други конструкции, може да се преведува и со минато просто време (*Past Simple*)

2. ШТО ПРЕТСТАВУВА ИМПЕРФЕКТОТ И КОИ СЕ АНГЛИСКИТЕ ГЛАГОЛСКИ ФОРМИ СО КОИ МОЖЕ ДА СЕ ПРЕВЕДУВА

Имперфектот се појавува во старите индоевропски јазици каде времињата не се разгледуваат како едно дејство што се случува во сегашното, минатото или иднината, туку се тргнало од начинот на кое се врши дејството, т.е. аспектот (Чабеј, 1986:110). Според Чабеј, кога се зборува за видовите на глаголските дејства, постојат некои поделби: дејството може да биде перфективно или имперфективно. Имперфектните дејства покажуваат незавршено дејство, без оглед на тоа дали се зборува за сегашно, минато или иднина.

Мемушај тврди дека иако временските објективни односи меѓу појавите на реалноста се слични во различни јазици, па дури и кај едно семејство или група јазици, сепак обработени се различни временски системи. На пример, разликата меѓу имперфектот и аористот не постои во англискиот јазик, каде што има само една форма за изразување на ова време, кое ги вклучува значењата на овие две времиња. Во јазици кои се богати со временски форми, некои од глаголските времиња се поврзани директно со моментот на зборувањето, како што е имперфектот во албанскиот јазик, кој според Мемушај спаѓа во групата на апсолутни времиња.

Главна спротивставување со аспектуален карактер, што се изразувало со различни глаголски форми, било помеѓу имперфектот и перфектот (Топали, 2010:211). Топали објаснува дека од овие два аспекта произлегуваат од една страна сегашното време и имперфектот (од имперфектниот аспект) и од друга страна аористот (од перфектен аспект). Иако категоријата време се зајакнувала, глаголските форми сепак го зачувале нивниот аспектуален карактер. Така, имперфектот има имперфектен карактер и може да се образува со или без честичката *po*, или перифрастичниот израз со глаголот *sum* во имперфект + герундив.

2.1 Имперфектот (*Koha e pakryer*) во албанскиот јазик и минато трајно време (*Past Progressive*) во англискиот јазик

Имперфектот во албанскиот јазик се употребува за дејство во прогрес во минатото, кое за преводен еквивалент во англискиот јазик го има минатото трајно време (*Past Progressive*) или определениот претерит кој според Свит спаѓа во групата на секундарни времиња т.е. несвршени времиња, додека во парадигмата на

Палмер овие глаголски форми се дел од категоријата аспект и спаѓаат во групата на трајни глаголски форми кои се образуват со *be+ing*.

На пр. 1) алб.: *Up the road, in his shack, the old man was sleeping again. He was still sleeping on his face and the boy was sitting by him watching him. The old man was dreaming about the lions.*

англ.: *Në kasollen e tij, mbi rrugë, plaku po flinte përsëri. Ai ende flinte përmbysh dhe djali qe ulur pranë tij dhe e ruante. Plaku shihte në ëndërr luanë.*

Имперфектот се употебува за дејство што било во тек кога се случило некое друго дејство или е прекинато од друго дејство. Преводен еквивалент во англискиот јазик е минатото трајно време (*Past Progressive*).

На пр. 2) алб.: *Ndërsa kapërcente udhëkryqin, Mark Gurabardhit i tërhoqi vëmendjen grumbulli i njerëzve që sa vinte rritej në të djathtë të tij*

англ.: *As he was crossing the intersection, Mark Gurabardhi noticed a crowd of people, which was growing by the minute, gathering on the right-hand side of the street.*

Поделбата на свршени и несвршени времиња е сврзана со поделбата на примарни и секундарни времиња. Имперфектот, односно минатото трајно време во *Ndërsa kapërcente udhëkryqin* (*As he was crossing the intersection*) означува незавршено дејство во времето кога се случува дејството изразено со примарното т.е. свршеното време, како што е глаголот **noticed** во минато просто време во англискиот јазик и аористот **tërhoqi** во албанскиот јазик.

Два дејства кои истовремено биле во тек, т.е. паралелни дејства во албанскиот јазик се образуват со имперфект, додека во англискиот, освен минатото трајно време (*Past Progressive*) се употребува и минато просто време (*Past Simple*).

На пр. 3) алб.: *Shiu binte lehtë dhe gëzueshëm. Diku bëhej dasmë. Kako Pinua po shkonte atje.*

англ.: *The rain fell lightly, joyfully. There was a wedding somewhere, and Kako Pino was going.*

Освен овие поклопувања во значењето на имперфектот во албанскиот јазик и минатото трајно време (*Past Progressive*), односно минато просто време (*Past Simple*) во англискиот јазик, меѓу албанскиот и англискиот јазик постојат и специфичности. Така, во двата јазика со имперфект или со минато трајно време (*Past Progressive*) се искажува формата на прекажување, односно кога директниот говор преминува во индиректен говор.

На пр. 4) алб. а): Директен говор: *Jetojmë në Londër.*

б) Индиректен говор: *Ai tha se jetonin në Londër.*

англ. в) Директен говор: *We are living in London.*

з) Индиректен говор: *He said that they were living in London.*

Понекогаш англиското минато трајно време (*Past Progressive*) може да се преведува со некое перифрастично изразување.

На пр. 5) алб.: *They were intending to go there (but decided to stay)*

англ.: *E kishin ndërmend të shkonin atje. (por vendosën të qëndrojnë).*

2.2 Имперфектот (Е ракруера) во албанскиот јазик и минато просто време (Past Simple) во англискиот јазик

Имперфектот на исказниот начин искажува и повторливо дејство во минатото, кое завршило пред моментот на зборувањето без да се знае неговиот почеток и крај. Ако ова дејство се сфаќа како трајно, односно како процес, тогаш на имперфектот во албанскиот јазик му одговара просто минато време (*Past Simple*) во англискиот:

На пр. 6) алб.: *Bukën, gjellën, kafën, çajin, të gjitha i bënte me dorën e saj. Lugën, pjatën, kupën e kafes, i mbante në shtëpi veçan. Kur shkonte bujtëse, ajo merrte në një nape të pastër bukën dhe në një tjetër kupën e kafes, lugën dhe një gotë. Të gjithë e dinin xanxën e hallë Xhemos dhe asnjëri nuk fyhej, kur në sofrën e përbashkët ajo nxirrte ushqimin e saj të thjeshtë.*

англ.: *Bread, all her meals, coffee, tea, - she prepared everything with her own hands. At home, she kept her own spoon, plate, cup, and coffee pot separate. If she went visiting, she would bring along her own bread wrapped in a clean cloth, and her coffee pot, cup, spoon, and glass wrapped in another. Everyone understood her mania, and no one was offended when she sat down at the table and unwrapped her simple fare.*

Во албанскиот јазик со имперфект се образува и условниот начин на глаголите за изразување нереалност во сегашноста. Во овој случај се употребува комбинација на имперфект и конјуктив, т.е. конјуктивен имперфект. Во англискиот јазик на овој услов одговара конструкцијата *if + минато просто време (Past Simple)*

На нр. 7) алб.: *Po të isha unë në vend të tij , do ta provoja njëherë fatin duke u vërsulur përpara, derisa diçka të këpotej.*

англ.: *If I were him I would put in everything now and go until something broke.*

Англиски еквивалент на албанскиот сегашен нереален услов не е само англискиот нереален услов во сегашноста, туку и конструкцијата *if + плусквამперфект (Past Perfect)* кое повремено дава имперфективна нијанса на *вклученост*. Како таква таа не го одредува моментот на случувањето на дејството и само една подетална контекстуална анализа може да го појасни до некаде поставувањето на референтна точка за моментот кога се вршило дејството.

На нр. 8) алб.: *Po të isha unë në vendin tënd, do t'ia rrëmbeja nga duart, -tha emta e madhe.*

англ.: *"If it had been me," said the older of my aunts, "I would've grabbed it right out of her hands."*

Имперфектот во албанскиот јазик претставува и факти или завршени дејства како да се среде нивниот процес на развој. Преоден еквивалент на ова е англиското минато просто време (*Past Simple*).

На нр. 9) алб.: *Sa herë që e shikonte vuante pa masë.*

англ.: *Every time he looked at her, he suffered a lot.*

Кога е во улога на дескриптивен имперфект на ова глаголско време одговара не само англиското минато трајно време (*Past Progressive*), туку и минатото просто време (*Past Simple*).

На нр. 10) алб.: *Ishite me të vërtetë një qytet shumë befases. Ti mund të ecje rrugës dhe po të doje, mund të zgjatje pak krahun e të vije kësulën tënde mbi majen e një minareje. Shumë gjëra këtu ishin të pabesueshme dhe shumëçka ishte si në ëndrra.*

Duke ruajtur me vështirësi jetën njerëzore në gjymtyrët dhe nën lëvozhgën e tij të gurtë qyteti i shkaktonte asaj padashur shumë dhembje, gërvishtje dhe plagë dhe kjo gjë ishte një gjë e natyrshme përderisa ky ishte një qytet prej guri dhe çdo prekje e tij ishte e ashpër dhe e ftohtë.

англ.: *Yes, a very strange city indeed. In some places you could walk down the street, stretch out your arm, and hang your hat on a minaret. Many things in it were simply bizarre, and others seemed to belong in a dream.*

While preserving human life rather awkwardly by means of its tentacles and its stony shell, the city also gave its inhabitants a good deal of trouble, along with scrapes and bruises. That was only natural, for it was a stone city and its touch was rough and cold.

За опишување на сцени имперфектот може да се употребува и во говорниот јазик кога се опишува нешто што му се случило на говорителот. Ова се забележува во албанскиот, додека во англискиот јазик со исти експресивни вредности го имаме минатото просто време (*Past Simple*).

На нр. 11) алб.: *Në mëngjes pamë aradhet e gjata të ushtrisë italiane, që po tërhiqej. Ushtarët ecnin ngadalë drejt veriut, në atë drejtim ku nuk kishin lëvizur kurrë as kryqtarët, dhe as njeriu i shqepët. Ata mbanin në krahë armët dhe batanijet të mbështjella në trajtë kulari. Herë pas here midis ushtarëve dukeshin rreshta të gjatë mushkash të ngarkuara me pajime.*

англ.: *One morning we saw long columns of Italian soldiers retreating along the road. They trudged slowly northward, in a direction neither the crusaders nor the lame wanderer had ever taken. Their weapons were slung on their shoulders, and they carried packs on their backs. Here and there among the soldiers were long mule trains loaded with supplies and ammunition.*

2.3 Албанскиот имперфект и други глаголски форми во англискиот јазик

Албанскиот имперфект може да се преведува и со англискиот сегашен партицип (*present participle*), кој означува имперфектен аспект, кога во англискиот јазик сегашниот партицип ги заменува односните зависни реченици.

На нр.12) алб.: *S'kishte shenja të jetës , por atje ndodhej pullazi i rrënuar, muri i gjatë i baltës i cili vjedhurazi shihte nga bari...*

англ.: *There were no signs of life, but there was the ruined roof, the long mud wall peeping above the grass.*

За идни планови од аспект на минатото во албанскиот јазик, освен минато-идно време, се употребува и имперфектот. Во англискиот јазик ова може да се преведува со конструкцијата *was + инфинитив (simple infinitive)*.

На нр. 13) алб.: *Mledhja mbahej javën që vinte.*

англ.: *The meeting was to be held the following day.*

Албанскиот коњутив, кое покажува време симултано со времето на главниот глагол по одредени лексички глаголи, се совпаѓа со англискиот инфинитив (*infinitive*).

На нр. 14) алб.: *Sa keq që im atë kishte harruar të hiqte lugun.* - англ.: *Too bad Papa had forgotten to move the pipe.*

Албанскиот адмиративен имперфект се преведува со минато просто време (*Past Simple*) или *used to*, поради тоа што во англискиот јазик адмиративот не постои како начин.

На нр. 15) а) алб.: *Qenkëshin të egër.* – б) англ.: *They were wild (They used to be wild)*

2.4. Имперфектот (Е ракруера) во албанскиот јазик и англискиот *would* или *used to*

Во англискиот јазик за повторливи дејства во минатото, ги имаме и формите *would* и *used to*. *Would* се употребува за повторливост, додека *used to* за навик во минатото. Нивниот преведен еквивалент на албански јазик е имперфектот.

На нр. 16) а) алб.: - *Babazot, më dridh edhe mua një cigare, - i thosha me zë lutës dhe ai, pa më folur fare, dridhte një cigare të hollë, ma ndizte dhe ma jepte. Unë ulesha pranë tij dhe thithja me ëndje të madhe duhanin, pa u turbulluar nga shenjat kërcënuese që më bënin emtat.*

англ.: *“Babazoti,” I would whisper, “roll me one too,” and without a word he’d roll a thin cigarette, light it and hand it to me. I’d sit beside him and suck on the burning tobacco in delight, ignoring the threatening gestures my aunts directed at me from the shadows.*

б) англ.: *“You see I used to shoot game for them.”* - алб.: *E di, unë gjuaja bisha për ta.*

3. ЗАКЛУЧОК

Усвојувањето на минатото време за трајни или повторливи дејства од страна на албанските говорители што го изучуваат англискиот како странски јазик претставува голем напор затоа што во англискиот иако постои минатото трајно време (*Past Progressive*), сепак постои и само една форма која се употребува за повторливи дејства, но и за завршени дејства во минатото, како што е минато просто време (*Past Simple*). Во албанскиот јазик е многу полесно затоа што има две форми за секое дејство. Ова доведува и до тешкотии при практичната примена во даден момент или конкретни ситуации на овие глаголски форми. Па затоа, значајно е да се употребуваат соодветните адвербијали (*always, for ever, continually, generally, often, on Mondays, once, twice, regularly, daily, at nights, habitually, over and over again, more often, now and then, sometimes, all day,* и др.) со англиското минато просто време (*Past Simple*) кога тоа се преведува со имперфект. Преку овие адвербијали ние можеме да сфатиме дека глаголската форма означува дејство или процес што се случувал редовно, вообичаено, повремено, итн., кое се разликува од дејство што само еднаш се случило.

Оваа студија има за цел да го збогати фондот на студиите околу експлицитните вредности на албанскиот имперфект, да помогне овие вредности да бидат точни во однос на доставените информации, како и пронаоѓање на соодветен начин на употреба на имперфектот и неговите преводни еквиваленти во англискиот јазик, во реалниот и практичниот јазик, далеку од теоретските согледувања, но во корист на натамошно збогатување на јазикот и неговите употребени форми.

ЛИТЕРАТУРА

- [1] Akademia e Shkencave e Shqipërisë – Instituti i gjuhësisë dhe i letërsisë. (2002). *Gramatika e gjuhës shqipe I*. Tiranë
- [2] Azar, B. S. (1994). *English Grammar-Understanding and Using*. New Jersey: Englewood
- [3] Cliffs
- [4] Çabej, E. (1986). *Studime gjuhësore*. Rilindja. Prishtinë
- [5] Demiraj, Sh. (1963). *Morfologjia e gjuhës së sotme shqipe* (Dispensë). Tiranë
- [6] Demiraj, Sh. (1985). *Gramatikë historike e gjuhës shqipe II*. Universiteti i Tiranës *Enver Hoxha*- Fakulteti i Historisë dhe Filologjisë. 8 Nëntori. Tiranë
- [7] Hemingway. E. (1963). *Plaku dhe deti*. Tiranë.
- [8] Hemingway. E. (1952). *The Old Man and the Sea*. Charles Scribner’s sons
- [9] Janeva, M.M. (2009). *Modern English Grammar*. Veb Print. Skopje
- [10] Kabashi, J. (2000). *English Grammar – Morphology*. Prishtina: University of Prishtina
- [11] Kadare, I. (2000). *Kronikë në gur*. Onufri
- [12] Kadare, I. (2007). *Chronicle in Stone*. Canongate Books Ltd. Edinburgh
- [13] Koneski, B. (1967). *Граматика на македонскиот книжевен јазик*. Скопје
- [14] Konrad, XH. (1983). *Zemra e errësirës*. Rilindja. Prishtinë.
- [15] Lyons. J. (1995). *Introduction to Theoretical Linguistics*. Cambridge University Press
- [16] Memushaj, R. (2002). *Hyrje në gjuhësi*. Tiranë

- [17] Nesimi, R. (1992). *Gramtika për shkollat e mesme I*. Skopje: Prosvetno delo
- [18] Palmer, F. R. (1987). *The English Verb - Second edition*. Longman Linguistics Library. London and New York
- [19] Sweet, H. (1900). *A New English Grammar – Logical and Historical*. Oxford.
- [20] Thomson, A. J., Martinet, A. V. (2011). *A practical English Grammar*. Oxford: Oxford University Press
- [21] Topalli, K. (2010). *Sistemi foljor i gjuhës shqipe*. Plejad. Tiranë